

Funded by
the European Union

Стахова Інна Анатоліївна

доктор філософії (PhD), старший викладач кафедри початкової освіти

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД

Анотація. У статті актуалізується увага на важливості формування екологічної компетентності населення, наголошено, що екологічна компетентність – це здатність ефективно застосовувати набуті знання, вміння, навички, досвід з метою гуманної поведінки у природному середовищі. У статті розкрито особливості формування екологічної компетентності підростаючого покоління у країнах Європейського Союзу. У статті здійснено акцент на проєкті Erasmus+ Jean Monnet Module «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach», розкрито форми, методи та прийоми, які імплементовані з європейської освіти та проваджуються в Україні.

Ключові слова: екологічна компетентність, екологічний проєкт, Erasmus+ Jean Monnet Module.

FORMATION OF ECOLOGICAL COMPETENCE IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: A EUROPEAN APPROACH.

Abstract. The article pays attention to the importance of the formation of environmental competence of the population, it is emphasized that ecological competence is the ability to effectively apply acquired knowledge, skills, experience for the purpose of humane behavior in the natural environment. The article reveals the peculiarities of the formation of environmental competence of the younger generation in the countries of the European Union. The article focuses on the Erasmus+ Jean Monnet Module project «Ecological education of preschool and primary school children: a

European approach», reveals the forms, methods and techniques implemented in European education and carried out in Ukraine.

Keywords: *environmental competence, environmental project, Erasmus+ Jean Monnet Module.*

Екологічна криза, від якої потерпає весь світ, ставить перед людством низку першочергових завдань, серед яких збереження, відновлення та примноження природних ресурсів; подолання наслідків екологічних небезпек; виховання гуманного екологічно свідомого населення. Усі ці завдання є першочерговими та невідкладними, адже вони впливають на якість життя та здоров'я населення усієї планети. В зв'язку з цим глибока реформаторська політика проводиться у сфері екології та освіти, особливий акцент робиться на формуванні екологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи, адже їхня діяльність закладає основи екологічного мислення школярів, формує уявлення про природододільну поведінку та раціональне природокористування, розвиток еколого-естетичного світогляду, емпатії по відношенню до природи. Педагогічні заклади вищої освіти України та Європи перебувають у пошуках ефективних шляхів, способів, засобів формування екологічної компетентності населення.

Питання формування екологічної компетентності активно висвітлені в Конституції України, Законі України «Про освіту», концепції Нової української школи, Червоній та Білій книгах України, Законі «Про охорону навколишнього середовища», концепції екологічної освіти тощо. Особливості екологічної освіти підростаючого покоління та населення в цілому розглядали Н. Баюрко, О. Біда, Л. Височа, В. Глуханюк, М. Гриньова, К. Гуз, О. Грошовенко, Т. Васютіна, В. Ільченко, О. Лаврентьєва, Н. Левчук, С. Люленко, І. Карук, Л. Нарочна, Л. Присяжнюк, Г. Пустовіт, С. Совгіра та ін.

У Резолюції, що одобрена кабінетом міністрів Європейського союзу, визначено наступні пріоритетні завдання екологічної освіти, а саме:

підвищення обізнаності громадськості в питаннях екологічної безпеки; запропоновані можливі шляхи подолання забруднення навколишнього середовища, серед яких є виховання екологічно гуманного населення; закладені основи повноцінної, активної участі кожної особистості в збереженні навколишнього середовища. У 1993 Європейський парламент наголосив на необхідності впровадження екологічної складової у всі освітні сфери та підготовку вчителів до екологічного виховання підростаючого покоління. Одним із завдань the Fifth European Community Environment Programme було інтегрувати ідеї екологічної політики в усі сфери життя населення. Аналіз освітньої політики Німеччини, Данії, Іспанії, Швеції, Фінляндії та Великобританії дозволив констатувати той факт, що в цих країнах надається важливого значення екологічній освіті усім сферам населення, особлива увага звернена на професійну підготовку педагогів до екологічно виховання дітей. J. Castera, P. Clement, F. Munoz, F. Bogner досліджували особливості впливу бакалаврської освіти майбутніх учителів на формування ключових компетенцій, зокрема екологічного ставлення, свідомості, системи цінностей, поведінки тощо. Автори наголошують, що екологічна освіта займає важливу роль у навчанні, розвиває екологічну свідомість [7, с. 2]. У своїх дослідженнях Forstner-Ebhard звертає увагу на курс Зеленої педагогіки, який шириться Європою та вказує на те, що освітній процес має забезпечувати цілісний погляд на екологічні проблеми, формувати небайдуже ставлення до довкілля [6, с. 45]. Особливої уваги, на думку S. Schmidt, для реалізації курсу Зеленої педагогіки заслуговують такі методи навчання: проблемне навчання, екскурсії та подорожі, проведення дослідної роботи, використання медіа та елементів інтерактивного навчання, кейс навчання, а також рефлексивна оцінка кожного виконаного завдання. Науковець вважає, що формування екологічної компетентності має розпочинатися із вивчення довкілля, розуміння взаємозв'язків у ньому, емпатії до живої та неживої природи [8, с. 10].

Відповідно до угоди про співпрацю між Україною та Європейським Союзом було прийнято та ратифіковано низку договорів відомих конференцій, самітів (Johannesburg Declaration on Sustainable Development, 2002; the United Nations Conference on Sustainable Development, 2012; the Tbilisi Communique – Educate Today for a Sustainable Future, 2012; UN Summit on Sustainable Development, 2015 тощо), пріоритетними завданнями яких були не просто радикальні дії стосовно збереження довкілля, але й підготовка педагогів до виховання екологічно свідомого населення, пропаганда екологічно доцільної поведінки.

Екологічна політика Європейського Союзу спрямована на відновлення, збереження навколишнього середовища, біорізноманіття, мінімізації ризиків для довкілля. The European Green Deal спрямований на те, щоб Європа стала екологічно безпечним та зручним континентом для життя населення []. У ході Євроінтеграції Україна намагається наблизити свою освітню та екологічну політику до стандартів Європи.

У контексті нашого дослідження актуальним є розгляд екологічної компетентності, яку варто розуміти як:

- комплекс знань з екології, природознавства, землезнавства та всіх дотичних наук, що створюють цілісну систему екосвідомості особистості;
- практичні уміння і навички до гуманної природоохоронної діяльності;
- здатність використовувати знання, уміння та навички у природному середовищі;
- формування екологічних цінностей [2, с. 340].

Важливе значення для формування екологічної компетентності учнів має проєкт (Project: 101085524 — EcoEdEU — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH), що реалізується на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Основною метою проєкту є підготовка майбутніх педагогів до теоретико-методичних основ організації процесу екологічного виховання дошкільників та молодших школярів на основі Європейського досвіду.

Funded by
the European Union

Проект базується на низці провідних документів, таких як педагогічна конституція Європи, екологічній програмі European Green Deal та освітній програмі Green Pedagogy. Проект враховує положення Стратегії Європейської економічної комісії та ґрунтується на інтеграції природничо-наукових і соціогуманітарних знань в освітній процес майбутніх учителів. Він реалізується у процесі викладання чотирьох модулів: «Екологічна освіта Європи», «Екологічне виховання дітей дошкільного віку: європейський контекст», «Європейські освітні практики формування екологічної компетентності молодших школярів», «Позашкільна екологічна освіта: європейський аспект» [3].

Екологічна освіта ЄС передбачає залучення дітей різного віку до участі в екологічних челенджах, акціях, проєктах. Так, у контексті реалізації проєкту наші студенти брали участь у еко-челенджі «планеті потрібна моя допомога». Студенти сортували сміття, шили еко-торбини, компостували листя, виготовляли годівнички, займалися екологічною волонтерською діяльністю тощо. У так званій екологічній майстерні майбутні педагоги працювали над тим, щоб використаним речам надати друге життя, створити з них чи то предмет побуту, декорації чи дидактичний матеріал. Такі завдання активно вплинуть на розширення екологічного світогляду, формування екологічної компетентності як майбутніх учителів сьогодні, так і їхніх вихованців завтра.

Рис. 1.1 Екологічна діяльність студентів

Funded by
the European Union

Цікавим досвідом для нас стало поширення польського досвіду створення свята гарбузятка. Майбутні педагоги виготовляли різні композиції з гарбузиків, декорували їх, створювали їхні прототипи із підручних матеріалів тощо. Ближче до новорічних свят нами були проведені акції «Не рубай ялинку» та «Звірі в зимовому лісі». Їхня ідея полягала в тому, щоб максимально звернути увагу на проблеми та потреби довкілля зимою. Студенти перевтілювалися у ялинки, створювали новорічні дерева із підручних засобів, перебирали на себе образи лісових звірів, наголошуючи на важливості допомоги природному довкіл्लю в зимовий період.

Рис.1.2. Екологічні перевтілення майбутніх учителів

На початку весни майбутні педагоги перевтілювалися у квіти, тим самим озвучували заклик зберегти природу лісу, не зривати первоцвіти. Ідеї таких перевтілень можна використовувати і у закладах дошкільної освіти, і у початковій школі задля пробудження емпатійного ставлення учнів до навколишнього середовища.

Цікавим стало завдання вирощування городу на підвіконні. Висаджуючи навесні розсаду як у садочку, так і у школі, цей процес можна перетворити на надзвичайно корисну екологічну справу. Діти з радістю доглядатимуть за своєю рослиною, вивчатимуть її. Таким чином, можна виховати бережливе ставлення до природи, повагу до праці тощо. У ході проєкту студенти також долучилися до вирощування городів на підвіконні. Окрім городів на підвіконні, майбутні

педагоги створювали ще й квітники. Студенти вправлялися у оригінальних образах своїх квітників.

Окрім, формування активної екологічної позиції майбутніх учителів, важливого значення необхідно надавати просвітницькій діяльності населення. Участь у природоохоронній діяльності (акціях, стежинах, квестах, патрулях, семінарах, конференціях тощо) дозволить швидше усвідомити екологічні проблеми, стимулюватиме до пошуку рішень щодо їх розв'язання.

Таким чином, формування екологічної компетентності – це складний процес, який є актуальний для всієї планетарної спільноти. Його досліджували вітчизняні та зарубіжні дослідники, це питання неодноразово піднімалося на європейських та світових самітах, конференціях, семінарах. Екологічна компетентність – це здатність ефективно застосовувати набуті знання, вміння, навички, досвід з метою гуманної поведінки у природному середовищі. Ефективно формують екологічну компетентність майбутні вчителі, вони працюють з підростаючим поколінням і можуть змалечку сформувати екологічні цінності учнів, займатися просвітницькою природоохоронної діяльністю серед їхніх батьків.

Список джерел:

1. Присяжнюк Л.А., Карук І.В., Стахова І.А. Основи природознавства з методикою (практикум з навчальної дисципліни для студентів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 012 Дошкільна освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка). Вінниця : Планер, 2018. 142 с.
2. Стахова І.А. Генеза формування природничої компетентності учителя початкової школи у вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних дослідженнях. *Педагогічна освіта: теорія і практика : збірник наукових праць. Вип.24. Ч.1.* Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України, 2018. С. 340-352.

3. Ecological education of preschool and primary school children: a European approach.
URL: <http://ecoedeu.vspu.edu.ua/>
4. Environment Europe. URL: <https://environmenteurope.eu/>
5. European Green Deal. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
6. Forstner-Ebhart A. Best practice an zertifizierten Umweltschulen. *Forschungsforum der österreichischen Pädagogischen*. Vortrag, 2011. P. 45-47.
7. Jeremy Castera, Pierre Clement, François Munoz, Franz Bogner. How teachers' attitudes on GMO relate to their environmental values. *Journal of Environmental Psychology*, Elsevier, 2018, 57, P.1-9.
8. Schmidt S. Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Experimental Social Psychology* 25 (25), 2005, P. 1-65